

श्री सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्रगोपाल श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल
आदेश

०६९-WO-११७३

विषय :-उत्प्रेषण परमादेश समेत ।

का.जि., विष्णु गा.वि.स., वडा नं. १, बस्ने गगन ठकुरी.....१	
का.जि., का.म.न.पा., वडा नं. २२ बस्ने बन्देश तुलाधर.....१	
ल.पु.जि., इमाडोल गा.वि.स., वडा नं. ३ बस्ने प्रदिप घिमिरे.....१	निवेदक
नवलपरासी जिल्ला, दुम्कीबास गा.वि.स., वडा नं.१ घर भई हाल का.जि., का.म.न.पा.वडा, नं. २४ बस्ने दिनेश अधिकारी.....१	

विरुद्ध

काठमाडौं महानगरपालिका, बागदरबार सुन्धारा, काठमाडौं१	विपक्षी
ऐ. स्थित काठमाडौं महानगरपालिका कार्यालय सार्वजनिक खरिद इकाई.....१	प्रत्यर्थी

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३, १९, २३ धारा १०७(२)
अन्तर्गत रिट निवेदन दायर भई यस इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको
संक्षिप्त तथ्य एवं आदेश यस प्रकार छः-

हामी निवेदकहरू नेपाली नागरिक एवं नेपाल राज्य भरि मोटर साइकल प्रयोग गर्ने
आम उपभोक्ता समेत हौं । नेपाली नागरिक र मोटर साइकल प्रयोगकर्ताको हैसियतमा
सवारी साधन प्रयोग गर्ने तथा सवारी साधन पार्किङ गरे वापत तिर्नुपर्ने शुल्क लगायतका
सबै विषयहरूमा निवेदकहरूको चासो र सरोकार पनि रहेको छ ।

हामी निवेदकहरूको सरोकार रहेको सवारी साधन पार्किङ गर्न विपक्षी काठमाडौं
महानगरपालिका भित्र विभिन्न स्थानहरूलाई विपक्षी महानगरपालिकाले १० वटा क्षेत्रमा
विभाजन गरी उक्त क्षेत्रहरूलाई पार्किङमा दिने स्थानहरू उल्लेख गरी विभिन्न दरहरू राखी

मिति २०६९/११/०७ मा सूचना नं. ३७/०६९/०७० को सूचना प्रकाशित गरी उक्त क्षेत्रहरू पार्किङ्गमा दिनको लागि बोलपत्र आह्वान गरिएको रहेछ । उक्त बोलपत्र सूचना बमोजिम मिति २०६९/१२/०७ मा बोलपत्र खोल्न पर्नेमा उक्त बोलपत्र सूचना प्रकाशित भएपछि पनि विविध विवादका कारणले विपक्षीहरूले तोकिएको मितिमा बोलपत्र खोल्न नसकि बोलपत्र खोल्ने कार्य नभएको हुँदा पुनः मिति २०६९/१२/१० मा बोलपत्र खोल्ने भनी मिति २०६९/१२/१० को गोरखापत्रमा सूचना प्रकाशित भएको रहेछ । उक्त मिति २०६९/११/०७ को बोलपत्र फारामको बुँदा नं. २.६ मा २ पाङ्ग्रे सवारी साधनमा ३ घण्टाभन्दा बढी पार्किङ्ग गरेको भएमा रु. २० पार्किङ्ग सेवा शुल्क लिन पाउने गरी पार्किङ्ग दर समेत निर्धारण गरिएको छ ।

स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को अनुसूचि -१९ को प्रकरण नं. ४ मा तोकिए भन्दा बढी शुल्क लगाउन सक्ने गरी विपक्षीहरूले बोलपत्र आह्वान गर्न र कसैलाई ठेक्का दिन सक्ने समेत होइन । नियमावलीको अनुसूची १९ को प्रकरण नं. ४ को त्रुटी गरी प्रकाशित बोलपत्र सूचनाबाट कानून बमोजिम बाहेक कर लगाउन नहुने भनी नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा ८, अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापबाट उपभोक्ताहरूमा हुने शोषण तथा मर्काको विरुद्ध सुनुवाई र क्षतिपूर्ति पाउने उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०५४ को दफा ६(ड) समेत द्वारा प्रदत्त कानुनी हक तथा संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हकमा समेत आघात परेकोले उक्त मौलिक एवं कानुनी हकहरू प्रचलन गराउने अन्य बैकल्पिक उपचार अपर्याप्त र प्रभावहीन भएको हुँदा असाधारण अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत संविधानको धारा १०७(२) बमोजिम गैरकानुनी शुल्क दर राखि आह्वान गरेको मिति २०६९/११/०७ को सूचना, सोही सूचना बमोजिम बोलपत्र खोल्ने भनी मिति सरेको भनी मिति २०६९/१२/१० मा प्रकाशित गैरकानुनी सूचना तथा बोलपत्र सम्बन्धि सम्पूर्ण काम कारवाही निर्णय पत्राचारहरू उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी २ पाङ्ग्रे सवारी साधनको हकमा पार्किङ्ग समयको आधारमा जतिसुकै समयको लागि पनि बढीमा रु.१०/- सम्म मात्र पार्किङ्ग शुल्क लिन पाउने हुँदा नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १०७(२) बमोजिम गैह कानूनी शुल्क राखि आह्वान गरेको उक्त मिति २०६९।११।७ को सूचना सोही बमोजिम बोलपत्र खोल्ने भनि मिति सरेको भनि मिति २०६९।१२।१० मा प्रकाशित गैह कानूनी सूचना तथा बोलपत्र सम्बन्धि सम्पूर्ण काम कारवाही निर्णय पत्राचारहरू उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरि पुनः बोलपत्र आह्वान गर्नु गराउनु भन्ने जो चाहिने

व्यहोराको परमादेश लगायत उपयुक्त आदेश समेत जारी गरिपाउँ र हामी निवेदकहरू समेतलाई तत्काल अपुरणीय क्षति समेत पुग्ने हुँदा सर्वोच्च अदालत नियमावलीको नियम ४१ (१) बमोजिम प्रस्तुत रिट निवेदनको अन्तिम टुङ्गो नलागेसम्म उक्त मिति २०६९/११/०७ को गैरकानुनी सूचना, सोही सूचना बमोजिम बोलपत्र खोल्ने भनी मिति सरेको मिति २०६९/१२/१० को गैरकानुनी सूचना समेतका पार्किङ्ग सम्बन्धी बोलपत्रका कुनै पनि कार्य अगाडी नबढाउनु यथास्थितिमा राख्नु भन्ने जो चाहिने बेहोराको अन्तरिम आदेश समेत विपक्षीहरूका नाममा जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदनपत्र ।

यसमा के कसो भएको हो? निवेदकहरूको माग बमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो? यो आदेश प्राप्त भएको मितिले बाटाको म्याद बाहेक १५ दिनभित्र आफैं वा आफ्नो कानून बमोजिमको प्रतिनिधि मार्फत लिखित जवाफ पठाउनु भनी यो आदेश र रिट निवेदनको एकप्रति नक्कल समेत साथै राखी विपक्षीहरूलाई सूचना दिई लिखितजवाफ आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियम बमोजिम गरि पेश गर्नु ।

निवेदकले अन्तरिम आदेशको माग गरेको सम्बन्धमा विचार गर्दा, विपक्षी काठमाडौं महानगरपालिकाबाट मिति २०६९/११/०७ मा प्रकाशित सवारी साधन पार्किङ्ग शुल्क सम्बन्धी बोलपत्र सूचना बमोजिमको फारामको बुँदा नं. २.६ मा उल्लिखित प्रावधान स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को अनुसूची १९ बुँदा नं. ४ को प्रतिकूल भएको देखिँदा अर्को आदेश नभए सम्मका लागि काठमाडौं महानगरपालिकाबाट मिति २०६९/११/०७ र मिति २०६९/१२/१० मा प्रकाशित सूचनाहरू तत्काललाई कार्यान्वयन नगरी यथास्थितिमा राख्नु भनी विपक्षीहरूका नाममा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ४१(१) बमोजिम अन्तरिम आदेश जारी गरिएको छ । प्रस्तुत अन्तरिम आदेशले निरन्तरता पाउने नपाउने सम्बन्धमा छलफलका लागि विपक्षीहरूलाई मिति २०७०/०२/०१ गतेको सूचना दिई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७०/०१/२४ गतेको यस अदालतको आदेश ।

का.म.न.पा. को पार्किङ्ग स्थलहरूमा जतिसुकै समयसम्म सवारी साधन एकै स्थानमा पार्किङ्ग गरे पनि दुई पाङ्ग्रेको १० रुपैयाँ र चार पाङ्ग्रेको रु.२० रुपैयाँ भन्दै गलत उल्लेख गरी आफुहरूको मौलिक हकमा हनन् भएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख गर्दै कानूनबमोजिम खोलिएको टेण्डर नै रोक्न माग समेत गरिएको व्यहोरा कुनै कानूनसम्मत छैन । यस कार्यालयले कानूनबमोजिम बोलपत्र खोली शुल्क उठाउने, ठेक्का दिने कुरालाई

रोक्न र यस कार्यालयलाई क्षति पुऱ्याई का.म.न.पा. को विकास निर्माणमा लाउने कानूनबमोजिमको शुल्कलाई विपक्षीहरुले चुनौती दिन मिल्ने होइन। कसैले बोलपत्र बमोजिम ठेक्का आफुलाई नपढेमा बोलपत्र दर्ता नगरी फारामको नक्कल मात्र रिट साथ राखी बोलपत्र खोल्ने कार्य रोक्न आउनु हकदैया विहिन मात्र नभई यस कार्यालयको कानुनी अधिकार एवं महानगरबासिको विकास निर्माणको कार्य गर्ने यस कार्यालयले रकम संकलन गर्न पाउने अधिकारलाई चुनौती पनि गर्नु हो, सो गैह कानुनी माग मात्र नभई बदनियतपूर्ण कार्यका लागि दर्ता गरिएको रिट निवेदन पनि हो । यस कार्यालयले कानूनबमोजिम बाहेक कर लगाएको भन्ने आरोप पनि गलत छ । आफैले यस कार्यालयले शुल्क लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था उल्लेख गर्ने पुनः कानून बमोजिम बाहेक कर नलगाई नहुने नागरिक अधिकार ऐनको व्यवस्थामा उल्लेख गर्ने जस्तो दोहोरो एवं विरोधाभास पूर्ण रिट निवेदकहरुको मागको आधारमा रिट जारी हुन सक्दैन । विकास निर्माणमा उपभोग गर्ने शुल्कमा अवरोध गर्ने एवं हकदैयाको अभावमा दायर भएको प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज भागी नै हुने हुँदा खारेज गरी इन्साफ पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको काठमाडौं महानगरपालिकाको तर्फबाट एवं आफ्ना हकमा समेत ऐ.का कार्यकारी अधिकृत श्री विमल रिजाल काठमाडौं महानगरपालिका खरिद इकाईका तर्फबाट ऐ. का प्रमुख ध्रुव काफ्ले समेतको लिखितजवाफ ।

यस अदालत, एक न्यायाधीशको इजलासबाट मिति २०७०/०१/२४ मा जारी भएको अल्पकालिन अन्तरिम आदेशलाई निरन्तरता दिनु पर्ने वा नपर्ने भन्ने विषयमा पेश भएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा रिट निवेदनतर्फका विद्वान बरिष्ठ अधिवक्ताहरु श्री कौशल किशोर द्विवेदी, श्री प्रेमबहादुर खड्का र विद्वान अधिवक्ता कमलेश द्विवेदीको तथा विपक्षीतर्फबाट विद्वान बरिष्ठ अधिवक्ता श्री सर्वज्ञरत्न तुलाधार, विद्वान अधिवक्ताहरु श्री रामनारायण विडारी, दामोदर खड्का, टिकाराम भट्टराई र श्यामजी प्रधानको बहस सुनियो ।

यसमा, स्थानिय स्वायत्त शासन, नियमावली, २०५६ को अनुसूची १९ ले नगरपालिकाको आफ्नो क्षेत्रभित्र लगाउन सक्ने पार्किङ्ग शुल्कको दर अन्तर्गत प्रकरण ४ मा “प्रकरण १, २ र ३ मा उल्लिखित सवारी साधनबाहेक अन्य सवारी साधनहरुका लागि नगरपालिकाले व्यवस्था गरेका क्षेत्रहरुमा पार्किङ्ग समयको आधारमा बढीमा दश रुपैयाँसम्म पार्किङ्ग शुल्क लगाउन सक्नेछ” भन्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । उक्त व्यवस्थाबाट बस, मिनीबस, ट्रक, ट्रयाक्टर तथा कार बाहेकका सवारी साधनलाई पार्किङ्ग समयको आधारमा

बढीमा दश रुपैयाँसम्म पार्किङ्ग शुल्क लगाउन सक्ने देखिन्छ। काठमाडौं महानगरपालिकाले प्रकाशित गरेको सशुल्क पार्किङ्ग सम्बन्धी विवादित बोलपत्रको खण्ड २.६ मा ३ घण्टाभन्दा बढी समयको लागि दुई पाग्रे सवारी साधनको लागि उपरोक्त व्यवस्थाभन्दा बढी रु. २०/- तोकेको देखिएकोले यस अदालतको मिति २०७०/०१/२४ को अल्पकालिन आदेशलाई निरन्तरता दिनुपर्ने अवस्था रहेकोले यो रिट निवेदनको अन्तिम टुङ्गो नलागेसम्म उपरोक्त अनुसूची १९ को अधिनमा रहने गरी मात्रै पार्किङ्ग शुल्क लगाउनु, सोभन्दा बढी असुल गर्ने कुनै निर्णय वा कार्य नगर्नु, नगराउनु, रोक्नु भनी सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ४१(१) बमोजिम अन्तरिम आदेश जारी गरि दिएको छ । यसको सूचना विपक्षीहरूलाई दिई नियमानुसार गर्नु भन्ने मिति २०७०/०२/२८ गतेको आदेश ।

नियमानुसार साप्ताहिक एवं दैनिक सूचिमा चढी निर्णयार्थ आज यस इजलास समक्ष पेश भएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदक तर्फबाट बहस गर्ने उपस्थित हुन भएका विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री प्रेमबहादुर खड्काले निवेदक सर्वसाधारण हामी जस्तै जनता हुन, महानगरपालिकाले ऐन, कानूनको बर्खिलाप आफू खुशि पार्किङ्ग शुल्क उठाउन पाउदैन। स्थानिय स्वायत्त शासनको पद्धती, सिद्धान्त तथा निति विपरित लगाएको पार्किङ्ग शुल्क लोक कल्याणकारी राज्यको निति विपरित मात्रै नभएर आम जनसमुदायको लागी पनि साह्रै मर्का पर्ने निर्णय महानगरपालिकाले गरेको छ। नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३, उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०५४ को दफा ६(ड) ले अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापबाट उपभोक्ताहरूमा हुने शोषणलाई रोकेको छ। नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ ले पनि कानूनको अख्तियार बिना कुनै कर नलगाउने वा कानून बमोजिम बाहेक कुनै कर लगाइने र उठाउने छैन भनेकोमा सो विपरित पनि छ। स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम १४७ मा पार्किङ्ग शुल्कबारे व्यवस्था गरेकोमा ऐ. को अनुसूची १९ को प्रकरण नं. ४ मा दुई पाडग्रे सवारी साधनको लागी बढीमा १०।- रुपैयाँ पार्किङ्ग शुल्क लगाउन सक्ने कानूनी व्यवस्था भएकोमा का.म.न.पा.ले २० रुपैया लगाएर आफू खुशि शुल्क असुल्ने उद्देश्यले बोलपत्र आव्हान गर्न काम भएको देखिन्छ। यो गैह कानूनी रुपमा आव्हान गरेको बोलपत्रलाई नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) ले बदर गरि पुनः कानून, बमोजिमको शुल्क निर्धारण गरी पाउँ भनि बहस गर्नु भयो।

निवेदकहरू तर्फकै अर्का वरिष्ठ अधिवक्ता कौशल किशोर द्विवेदी तथा विद्वान अधिवक्ताद्वय श्री कमलेस द्विवेदी र निराजन मर्हजनले महानगरपालिकाले शुल्क तथा दस्तुर

निर्धारण गर्दा महानगरपालिकाको परिषद्ले जे-जुन अनुमोदन गरेको छ सोही दर रेटलाई आधारमानी महानगरपालिकाले लगाउने कर, परिषदको निर्देशन बमोजिम हुनुपर्नेमा सो पनि नगरी त्यहाँको कर्मचारीहरूले आफू खुशि गैह्र कानूनी कर निर्धारण गरि नेपालको अन्तरिम संविधानले तोकेको मौलिक हक, नागरिक अधिकार ऐनले तोकेको नागरिक हकहरूको अपमान गर्नुको साथ साथै स्थानिय स्वायत्त शासन ऐन तथा नियम विपरित कर निर्धारण गरेकोले सो आफू खुशि गरेको निर्णय खारेज गरी कानूनी व्यवस्था बमोजिम महानगरपालिकाबाट पार्किङ्ग शुल्क निर्धारण गरी पाउँ भनि बहस गर्नु भयो। प्रत्यर्थी तर्फका विद्वान अधिवक्ताद्वय श्री श्यामजी प्रधान र दामोदर खड्काले महानगरपालिका क्षेत्र भित्रका जनताको हक हित गर्न प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण र थप विकास निर्माणको लागी र कानूनको शासन लाई पालना गराउनको लागी निश्चित सेवा शुल्क पनि महानगरपालिकाले निर्धारण गरेको हुन्छ सो जनताको हित र विकासमा नै खर्च गर्ने सोच महानगरपालिकाको हुन्छ सो कर शुल्क महानगरपालिकाले आफू खुशि प्रयोग गर्ने पनि होइन, दुरुपयोग पनि हुँदैन तसर्थ का.म.न.पा. ले लगाएको शुल्कले विपक्षीलाई खासै असर नपरेको, निजको हकमा यो निर्णयले कुनै मर्का नपरेको अवस्थामा यो रिट निवेदनको कुनै अर्थ नहुने हुँदा सो रिट निवेदन खारेज गरि पाउँ भनि गर्नु भएको बहस समेत सुनियो।

पक्ष विपक्षको तर्फबाट उपस्थित कानून व्यवसायीहरूले गर्नुभएको बहस समेत सुनि मिसिल अध्ययन गरि हेर्दा निवेदकहरूको मागबमोजिम आदेश जारी हुनुपर्ने हो होइन सोही विषयमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।

मिसिल अध्ययन गरी निर्णयतर्फ विचारगर्दा निवेदकहरूले रिट निवेदनमा उठाएको काठमाडौँ महानगरपालिकाले आफ्नो प्रादेशिक क्षेत्र भित्रको स्थानलाई पार्किङ्ग प्रयोजनको लागि जम्मा १० वटा क्षेत्र विभाजन गरि उक्त क्षेत्रहरूलाई विभिन्न दर रेट राखि मिति २०६९।११।०७ मा सूचना नं. ३७/०६९/०७० को सूचना प्रकाशित गरि २०६९।१२।७ मा बोलपत्र खोल्नु पर्नेमा विविध कारण जनाई मिति २०६९।१२।१० मा पुनः बोलपत्र खोल्ने भनि मिति २०६९।१२।१० को गोरखापत्रमा सूचना प्रकाशित भएकोमा मिति २०६९।११।०७ को बोलपत्र फारामको बुदा नं. २.६ मा २ पाङ्ग्रे सवारी साधनमा ३ घण्टा भन्दा बढी पार्किङ्ग गरेको भएमा २०।- रुपैयाँ पार्किङ्ग सेवा शुल्क लिनपाउने गरी पार्किङ्ग दर समेत निर्धारण गरिएकोमा स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को अनुसूचि -१९ को प्रकरण नं. ४ को त्रुटी गरी प्रकाशित बोलपत्र

सूचनाबाट नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को भावना र मौलिक हक विपरित नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा ८, विपरित व्यापारिक क्रियाकलापबाट उपभोक्ताहरुमा हुने शोषण तथा मर्काको विरुद्ध सुनुवाई र क्षतिपूर्ति पाउने उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०५४ को दफा ६(ड), विपरित कानुनी हक तथा संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हकमा समेत आघात परेकोले उक्त मौलिक एवं कानुनी हकहरु प्रचलन गराउन नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) बमोजिम गैह्र कानुनी शुल्क राखि आव्हान गरेको उक्त मिति २०६९।११।७ को सूचना बोलपत्र खोल्ने भनि भनिएको मिति २०६९।१२।१० को सूचना, स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम १४७ को कानुनी व्यवस्था अनुसार अनुसूची १९ को प्रकरण ४ बमोजिम महानगरपालिकाले मिति २०६९।११।७ मा गरेको सूचना र सो सँग सम्बन्धित बोलपत्र सूचना लगायतका सम्पूर्ण कार्यहरु उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरि पूर्व अवस्थालाई कायम राख्न तत्काल अन्तरिम आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने मागदावी सहित निवेदकहरुको रिट निवेदनको व्यहोरा देखिन्छ। महानगरपालिकालाई कानूनबमोजिम बोलपत्र खोली शुल्क उठाउने, ठेक्का दिने कुरालाई रोक्न र यस कार्यालयलाई क्षति पुऱ्याई विकास निर्माणमा लाउने कानूनबमोजिमको शुल्कलाई विपक्षीहरुले चुनौती दिन मिल्दैन। कसैले बोलपत्र बमोजिम ठेक्का आफुलाई नपढेमा बोलपत्र दर्ता नगरी फारामको नक्कल मात्र रिट साथ राखी बोलपत्र खोल्ने कार्य रोक्न आउनु यस कार्यालयको कानून प्रदत्त अधिकार एवं महानगरबासिको विकास निर्माणको कार्य गर्नेको लागी रकम संकलन गर्न पाउने अधिकारलाई पनि चुनौती गर्नु हो। सो गैह्र कानुनी माग मात्र नभई बदनियतपूर्ण कार्यका लागि दर्ता गरिएको रिटमा कानूनबमोजिम बाहेक कर लगाएको भन्ने आरोप पनि गलत छ। आफैले यस कार्यालयले शुल्क लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था छ भनि स्विकार गर्ने पुनः कानून बमोजिम लगाएको करलाई अवैध भन्ने जस्तो दोहोरो एवं विरोधाभास पूर्ण रिट निवेदकहरुको मागको आधारमा रिट जारी हुन सक्दैन। विकास निर्माणमा अवरोध गर्ने, कर, शुल्क उठाउनमा अवरोध गर्ने एवं हकदैयाको अभावमा दायर भएको प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रत्यर्थीहरुको लिखितजवाफ देखिन्छ।

अब प्रत्यर्थी महानगरपालिकाले पार्किङ्ग शुल्क प्रयोजनको लागी आफ्नो प्रादेशिक क्षेत्राधिकार भित्र कुनै निश्चित क्षेत्र, उपक्षेत्रहरु तोकि शुल्क उठाउन पाउछ पाउदैन? पाउछ भने मिति २०६९।११।७ को सूचना नं. ३७/२०६९/०७० को सूचना र सोसँग

सम्बन्धित प्रकाशित अन्य सूचनाहरू कानून बमोजिम प्रकाशित छन छैनन् ? सो तर्फ नै निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।

प्रथम प्रश्न तर्फ विचारगर्दा महानगरपालिकाले आफ्नो प्रादेशिक क्षेत्राधिकार भित्र निश्चित क्षेत्रहरू तोकि सो क्षेत्र तथा उपक्षेत्रहरूमा निश्चित सवारी पार्किङ्ग शुल्क कर उठाउन पाउनेबारे र सो क्षेत्रको विकास निर्माण योजना तर्जुमा गर्ने लगायतका सम्पूर्ण कार्य त्यहाँको स्थानिय सरकारले नै गर्ने व्यवस्था स्थानिय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को प्रस्तावना योजनाको तर्जुमा र संचालन गर्ने आवश्यक जिम्मेवारी र अधिकार स्थानिय स्तरमा नै प्रदान गरि जबाफदेही बहन गर्न सक्ने स्थानिय निकायहरूको संस्थागत विकास गर्न र जनताको दैनिक आवश्यकता तथा जनजिवनलाई असर पार्ने विषयहरूमा निर्णय गर्न सक्ने गरि स्थानिय स्वायत्त शासन पद्धतीको विकासको लागी स्थानिय निकायको गठन भएको भनिएको छ भने ऐ. ऐनको दफा ८१ ले नगरपालिका स्वशासित र संगठित संस्था हुने, नगरपालिकाले व्यक्ति सरह चलअचल सम्पति प्राप्त गर्न, र उपभोग गर्न र बेचबिखन गर्न सक्ने छ” भन्ने एउटा स्वतन्त्र हैसियत समेत देखाएको देखिन्छ। त्यस्तै महानगरपरिषदले ऐ. ऐनको दफा ९४(१)(ख) अनुसार प्रस्ताव गरेका कर, दस्तुर, शुल्क आदि लगाउने तथा उठाउन पाउने अधिकार समेत रहेको देखिन्छ भने ऐ. को दफा ९६(१) क(४) ले पनि नगरपरिषदले स्विकृत गरेको कर, दस्तुर र शुल्क उठाउने अधिकार प्रदान गरेको छ। ऐ. को दफा १४४ ले नगरपालिकाले आफूले व्यवस्था गरेको सवारी पार्कमा तोकिएको बमोजिम पार्किङ्ग शुल्क लगाउन सक्नेछ भनि ऐनमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको देखिन्छ।

स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम १४७ ले नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्राभिन्न लगाउन सक्ने पार्किङ्ग, शुल्कको न्यूनतम तथा अधिकतम दर अनुसूचि १९ मा उल्लेख गरि प्रकरण नं. १ देखि ४ सम्म प्रष्ट व्यवस्था गरेको कानूनी व्यवस्थाहरूले समेत गर्दा प्रत्यर्थी काठमाडौं महानगरपालिकाले पार्किङ्ग शुल्क प्रयोजनको लागी आफ्नो प्रादेशिक क्षेत्राधिकार भित्र कुनै निश्चित क्षेत्र, उपक्षेत्रहरू तोकि कानून बमोजिमको शुल्क उठाउन पाउने नै देखिन्छ।

दोस्रो प्रश्न तर्फ विचार गर्दा मिति २०६९।११।७ को सूचना नं. ३७/२०६९/०७० को सूचना र सो सम्बन्धि प्रकाशित अन्य सूचनाहरू कानूनबमोजिम प्रकाशित छन छैनन सो तर्फ विचार गर्दा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा

८९(१) ले कानून बमोजिम बाहेक कुनै कर लगाइने र उठाउने छैन भन्ने व्यवस्था गरेको छ भने नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा ८ ले कुनैकर कानूनको अख्तियार विना लगाइने वा असुल गरिने छैन भनि व्यवस्था गरेको देखिन्छ। त्यस्तै स्थानिय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा १४७ ले नगरपालिकाले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरू विपरित कुनै पनि प्रकारको कर, दस्तुर शुल्क वा महसुल उठाउन पाउने छैन र उठाएमा नेपाल सरकारले सो कार्यलाई रोक्न त्यसरी उठाएको कर, दस्तुर, शुल्क वा महसुलको रकम सम्बन्धित व्यक्तिलाई फिर्ता बुझाउने आदेश दिन सक्ने छ भन्ने व्यवस्था छ। स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम १४७ ले नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र लगाउन सक्ने पार्किङ्ग शुल्कको न्यूनतम तथा अधिकतम दर अनुसूची-१९ मा उल्लेख भए बमोजिम हुने छ भनि व्यवस्था भएकोमा अनुसूचि १९ ले प्रकरण १ देखि ३ सम्म विभिन्न खालका चार पाङ्ग्रे सवारी साधनको प्रकार अनुसार दर रेट तोकेकोमा प्रकरण नं. ४ ले १, २ र ३ मा उल्लेखित सवारी साधन बाहेक अन्य सवारी साधनहरूको लागी नगरपालिकाले व्यवस्था गरेको क्षेत्रहरूमा पार्किङ्गको समयको आधारमा बढीमा दश (१०) रुपैया सम्म पार्किङ्ग शुल्क लगाउन सक्ने छ भन्ने प्रष्ट व्यवस्था भएकोमा मिति २०६९।११।७ को सूचना नं. ३७/२०६९/०७० को सूचना र सोसँग सम्बन्धित प्रकाशित अन्य सूचनाहरू कानूनबमोजिम प्रकाशित भएको मान्न मिल्ने अवस्था देखिएन।

अब निवेदकहरूको मागबमोजिम उत्प्रेषणयुक्त परमादेश जारी हुनु पर्ने हो होइन सो सम्बन्धमा विचार गर्दा र नेपालको अन्तरिम संविधानमा भएको स्थानिय निकायको व्यवस्था सम्बन्धि अवधारणा, स्थानिय स्वायत्त शासन ऐन, नियमावलीमा भएको प्रावधान, नागरिक अधिकार ऐन, उपभोक्ता संरक्षण ऐन लगायतका कानूनमा भएको व्यवस्थानुसार प्रत्यर्थी नगरपालिकाले आफ्नो प्रादेशिक क्षेत्राधिकार भित्र कानून बमोजिमको उल्लेखित कर, दस्तुर, असुलन पाउने व्यवस्थालाई यस अदालतले अन्यथा भन्न मिल्दैन। कानूनमा प्रष्ट उल्लेखित दर, रेट कायम गरेको कुराहरूलाई उलंघन हुने गरि प्रत्यर्थीले गरेको कुनै व्यवस्थालाई यस अदालतले न्यायिक निरोपणको विषयको रूपमा लिनुपर्ने हुँदा प्रत्यर्थी महानगरपालिकाले मिति २०६९।११।७ को सूचना नं. ३७/०६९/०७० को सूचना र सोसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण बोलपत्र सम्बन्धि कार्य स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम १४७ को अनुसूची १९ को प्रकरण नं. ४ विपरित देखिएकोले उक्त कुरा उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिदिएको छ। अब प्रत्यर्थी महानगरपालिकाले आफ्नो प्रादेशिक क्षेत्रभित्र सवारी साधन

पार्किङ्ग शुल्क मिनाहा हुने मिति २०७०।८।४ को निर्णयलाई निरन्तरता दिनसक्ने आर्थिक सामर्थ्य छ भनेमा बाहेक अब उप्रान्त २ पाङ्ग्रे सवारी साधनको हकमा पुनः बोलपत्र आव्हान गर्नु पर्ने भएमा साविककै पार्किङ्ग समयको आधारमा स्थानिय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम १४७ को अनुसूचि १९ को प्रकरण नं. ४ मा उल्लेखित शुल्क मात्र पार्किङ्ग शुल्क लिन पाउने गरि व्यवस्था गर्नु गराउनु भनि प्रत्यर्थीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर्छ। प्रस्तुत आदेशको जानकारी कानूनको रित पुर्‍याई प्रत्यर्थीहरूलाई दिई दायरीको लगत कट्टा गरि मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त आदेशमा मेरो सहमती छ ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत (उपसचिव):- गजेन्द्र बहादुर सिंह

कम्प्युटर टाइप:- प्रेमबहादुर थापा

इति सम्बत् २०७२ साल भाद्र २९ गते रोज ३ शुभम्.....